

KAPTEN ORÄDD OCH JAG

OVE ALLANSSON

Ove Allansson

Kapten Orädd och jag

SAGA Egmont

Kapten Orädd och jag

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 1998, 2020 Ove Allansson och SAGA Egmont

Alla rättigheter förbehålles

ISBN: 9788726881189

1. e-boksutgåva
Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med förlaget samt med författaren. SAGA Egmont Kapten Orädd och jag

www.sagaegmont.com

Första delen

H^{EMMA} I KÖKET HÖRDE JAG tåget tuffa iväg mot Skara. Farfar åt soppa, blåste på skeden. Innan ångloket hade fått upp farten lät det ungefär likadant som farfars blåsljud.

Småbitar av morötter, potatis, persilja och annat fastnade i farfars bleka mustascher. Jag var sex år och satt mitt emot och tyckte att mustascherna liknade ett litet grönsaksland som hoppade upp och ned när farfar talade med far.

- Ät nu soppa Willy Gustav, sa mor borta vid plättlaggen och spisen. Hon öppnade luckan och stoppade in ved. Det luktade gott av vedbrand och plättar i köket.

Jag sörplade soppa och såg längtansfullt mot plättarna. Jaha, nu sprakade elden till, likt en sån där svetslåga jag hade sett inne i plåtslageriets dunkel. Mor brukade bli tvär när jag lånade en smal vedsticka och stack in i spisen så att den tog eld. Hjälpte inte att jag blåste så starkt att elden slocknade, att jag med endast glöden svetsade på järnplåten framför spisen. Det är inte bara röken, det kan ta eld också, hade jag fått höra. Det är en sak när det brinner i köksspiisen, och på vintern i kakelugnen och kaminerna, där det ska brinna. Men vad tror du farfar skulle säga om du tände eld på huset.

När mor sa huset menade hon Strykjärnet. Farfars hus kallades Strykjärnet därför att det liknade ett strykjärn. Farfar hade låtit bygga huset efter den avsmalnande tomten, snibben, för att komma fram med gaveln och

maskinaffären till Storgatan. Gavel? Nja, Strykjärnets spets var avkapad så att där precis fick plats en fönsterförsedd dörr – vilket var det enda av farfars maskinaffär som vette mot Storgatan.

Även om far och farfar just nu inte talade affärer förstod jag att farfar blev genomskinligare och tunnare därför att affärerna gick sämre. Han hade fyllt sjuttiofyra och pratat om att sluta sälja jordbruksmaskiner. Säkerligen för att undvika att bli ännu genomskinligare och till slut osynlig.

Ofta hade jag hört far säga att farfar var för snäll för att vara affärsman. Titta Ella, kunde far utbrista, titta ut på gården skall du se! Den är ju ett museum för gamla lantbruksmaskiner. Far har varit för beskedlig och tagit skrotet i inbyte när han har sålt nya maskiner till bönderna. Titta på dom harvar, hövändare, självbindare och slåttermaskiner som står där, rena museet! Likadant är det med separatorerna och bråten han har inne i affären. Far har alltid varit för snäll i affärer.

Någon gång hade jag hört mor säga att även min far var för snäll i affärer. Far hade slagit av för mycket på priserna när han var cyklande agent ute på västgötasläkten och sålde allt från dam- och herrunderkläder till cyklar.

- Det där förstår du dej ente riktigt på Ella, en måste låta dom få pruta för å få sålt.

- Jaha du, då kanske är likadant för far din!

- Men Ella lella, skillnaden ä väl ändå den att jag ente tog nära begagnade långkalsonger i byte ...

- Dumma dej nu ente Krusenhjälms.

Sa mor Krusenhjälms var hon på gott humör; det var hennes smeknamn på far därför att han hade krusigt och lockigt hår.

Det fanns inga kort på far, Anders, när han var cyklande agent, men däremot när han som ung elektriker var med och elektrifierade västgötasläkten. Antingen far var fotograferad på cykel eller körde Installationsbyråns motorcykel hade han kabelknippen tvärs över bröstet – likt de mexikanare som hade patronband korsade över bröstet i serien Willy på äventyr i Allers Familjejournal.

Förresten tycktes ingen mer än jag förstå att det fanns gammal ström kvar i far; ibland om nätterna kunde han bli självlysande. Ja, den gamla strömmen lyste upp både far och mor, när de tisslade och kved och jag kunde höra mor viska: Min lelle Krusenhjälms ...

Varför kallade hon inte far för Lysenhjälms såsom rumpor och lår lyste vita där i natten?

Numera arbetade far i järnhandel och mor "hade farfar i maten" och sydde hemma för en trikåfabrik. Båda var underbetalda men hade ändå arbete. De dåliga tiderna tycktes vika undan, kanske höll nu, under trettioalets andra hälft, allt på att vända till det bättre. Bara det inte blev krig!

Måtte det inte bli krig. Ofta hörde jag de vuxna säga detta när de talade om Hitler, Chamberlain och andra. Ändå var det redan krig, i Spanien, det hade jag nog hört.

För en kortare tid hyrde vi på andra våningen i farfars smala hus, Strykjärnet. Farfar hade kontor, lager och maskinaffär i första våningen, på andra fanns två rum och salen som för det mesta stod låst. Vi hyrde ett rum och köket där farfars rödmålade möbler stod kvar. Allt möblemang hade farfar själv snickrat i yngre dagar. För några år sedan hade han målat allt rött, utom salsmöblerna.

Tidigare hade vi bott i en enrummare hos Brädbengtssons, i ett trevånings träschabrak. Nu väntade vi på att få flytta in i en tvårummare i en annan stor träkåk,

hos Jax eller som vi sa Jaxes. Mor var osams med den branta trappan upp till andra våningen i Strykjärnet – men visst var det bättre nu när hon eller far slapp att bära upp vattnet; en handpump hade installerats i köket. Det var bekvämt att kunna pumpa upp vatten till disk, kastruller och till de handfat och vattenkannor som gömde sig i de rödmålade kommoderna. Även dasset ute på gården hade förbättrats.

Förutom eländet med den branta trappan tyckte mor att farfar var alltför snål att "ha i maten". Klämde han någon gång fram en tvåkrona skedde det under stort jämmer.

När far tilltalade farfar sa han aldrig du. Nej, han sa I. Hur kan I säga så far? Utan tvivel var det ett stort i.

När mor kom med plättfatet rättade hon till farfars handduk, som hade glidit ned. För att farfar inte skulle spilla på skjortan och västen fick handduken tjänstgöra som fullvuxen servett. Nackdelen med handduken var att jag inte kunde se länken eller ovandelen på guldklockan i västfickan.

Nå, farfars klocka var inte så levande som morfars rova. Morfar var järnvägare i den närbelägna köpingen, Vara. När farfar och morfar någon gång träffades sa de aldrig du till varandra; farfar kallade morfar för stationskarl Larsson och morfar sa patron till farfar. Och nog begrep jag att morfar och farfar grälade trots att far påstod att de diskuterade politik.

Jag hade aldrig berättat för farfar att morfars rova hade förmågan att som en liten ballong stiga ur västfickan. Detta skedde när morfars hus, som låg i ett järnvägsbrygga, började skaka därför att tåg nalkades. Visst sänkte sig vid skakningarna morfars hand ner mot västfickan, men handen hann aldrig dit innan klockan

steg upp ur fickan och drog kedjan med sig. Morfar behövde aldrig hålla uret; det svävade framför morfars ögon när han sa att trettiosexan är fyra minuter försenad. Eller att tvåhundra femman är hela nio minuter försenad. Sedan skakade huset än värre och tvåhundra femman rusade förbi för att därefter inleda bromsningen för Vara station.

Ingen i hela världen hade en så fin och levande klocka som morfar. Andra järnvägare fick minsann lyfta upp sina rovor ur västfickorna för att kontrollera när tågen kom. Så gjorde bromsare Moberg som ofta satt på ljugarebänken vid åkröken nedanför Strykjärnet. Moberg brukade klappa mig på huvudet och säga: Du är redier du Willy Gustav som har en järnvägs morfar.

Morfar hade flera gånger sagt att varken jag eller han kunde hjälpa att vi var döpta Gustav efter svenska kungar. Men han hade motsatt sig att jag, Willy Gustav, skulle döpas både efter en seriefigur i Allers Familjejournal och kungar, som ju förresten också var seriefigurer i veckotidningarna. Nå, han hade kämpat förgäves "mot kvennera".

Plättarna var så goda att de nästan åt upp sig själva. Till plättarna fick vi krösamos, lingon, som mor och jag förra hösten hade plockat i Kålltorpsskogen, tre stationer bort från Slättum, längs smalspåriga VGJ, Västergötlands Göteborgs Järnvägar.

Far tog en ny hög med plättar, tittade mot farfar: - Ska I far sälja eran Indian på avbetalning tell mej?

- Men snälla du, invände mor, hur ska vi ha råd mä en motorsökel? Kom ihåg att vi måste få ihop tell lite mera möbler när vi ska flötta tell Jaxes.

- Ente säljer jak min motorsökel, min gamle Indian. Va ska jak då ha å åka på när jak gör affärer.

- Men snälle far, I förstår la att dä ente är värt att I kör mera! Motorsökeln är för tung för ere. Dä höll ju på å gå galet sist I körde. Jösses, I får ju knappt igång eran Indian nuförtia! Sälj den tell mej vettja så stannar den i släkta. Tänk va roligt dä skulle va för mej att ha Ella å pojken i sidovagnen å köra å hälsa på moster i Lerdala.

- Nä, jak säljer ente min Indian, ente ens te däk.

Farfar sa jak, däk och mäk istället för jag, dej och mej. Och tyvärr hade han blivit allt grinigare, inte minst när det gällde "motorsökeln". På senare tid hade han vägrat far att ens låna den. Kunde farfar inte själv köra, skulle tydligen inte heller någon annan tygla ögonstenen.

Förr om åren hade farfars vackra Indian med sidovagn spänt ut sina väldiga styren likt kondorens vingar och smattrande flugit iväg. Tyglad av farfar hade denna lågflygande och metalliska fågel burit honom ut på västgötaslätten, till bönderna - till affärer med såningsmaskiner, åkerräfsor, tröskverk, självvändare, harvar och plogar av Arvika & Överums fabrikat. Och därute på slätten, med den metalliska fågeln vilande framför mangårdsbyggnaderna, under lindars och lönnars kronor, hade farfar tagit emot alltför många uttjänta maskiner i inbyte. Undan för undan hade han byggt upp det museum av jordbruksmaskiner som nu fanns på gården mellan Strykjärnet och uthuset.

Jag visste att "motorsökeln" hade en särskild plats i fars hjärta. På den tiden far friade till mor hade den lånade Indianen ofta burit honom till Vara. En gång när han hade hämtat mor i Vara och var på väg till Slättum tog motorcykel och sidovagn olika vägar, tillfälligt skildes de unga tu åt. Förskräckt satt mor där, förstod att sidovagnen hade lossnat. Medan farten ännu var uppe for den på ett hjul åt sitt håll och ut på en åker där den stannade i lutande tillstånd - omskakad men oskadd steg

mor ur. Efter den betan såg far alltid till att sidovagnens muttrar och låsanordningar var ordentligt åtdragna.

I Slättum hade Elektriska Installationsbyrån startat försäljning av motorcyklar året efter första världskriget, 1919. Både far och farfar hade berättat om gemensamma färder med den nyinköpta "motorsökeln". Far satt först som passagerare i sidovagnen, bönholken.

Längs smala och slingrande vägar var kontroverserna med kuskar och hästskjutsar många. Var det besvärliga hästar ställde sig kusken upp när han hörde eller såg en motorcykel eller automobil, höll dessutom piskan rätt upp som en mast – ett på västgötaslätten vedertaget tecken som berättade att hästarna var svåra och kunde råka i sken. Givetvis hände det att kuskarna överdrev för att få motorcyklar och automobiler att stanna medan hästarna passerade.

Far hade påpekat att man lika gärna kunde hålla sig hemmavid om man skulle stoppa för varje hästskjuts. Vissa bönder knöt nävarna och skrek: Stanna för helskotta! I skrämmer ju både hästa å käringa mi mä dä dära smatterverket!

När far eller farfar ändå hade stannat "motorsökeln" gick de ofta fram och klappade och lugnade hästen. Många gånger tycktes det vara kusken eller kvinnfolken som borde klappas: de var räddare än hästarna. Hur som helst var nu slättens bönder vanare vid bilar och motorcyklar.

Trots bilar och motorcyklar visste jag att det transportmedel som höll igång världen var järnvägen, tågen. Dels var morfar stationskarl i Vara, dels hade morbror Harald samma syssla i Håkantorps och i avlägsnare släktled fanns det gott om järnvägare.

Järnvägen hörde till och bar upp Slättums dagliga liv: tågen kom och gick, med passagerare och gods. Ångloksrökarna var ett äventyrstecken, lät oss ana andra världar. Västgötabanan var vägen ut men också något som bringade äventyren in i samhället – spännande passagerare, mystiska paket, tidningar, inte minst Allers. Ja, självaste seriehjälten Willy kom till Slättum med hjälp av västgötabanan.

Allt kom med tågen: i stationshusets biljettlucka kunde brännvin och medicin hämtas ut. Och där fanns fraktsedlar som i godsmagasinet kunde bytas mot likkistor. Liv och död kom med tågen. Post och tidningar kom tack vare lokförarna, eldarna, bromsarna, konduktörerna och ångloken. Liksom alla sorters lådor, paket, säckar och större gods. Affärerna i samhället "matades" av tågen.

Gods gick också motsatta vägen – från Slättum och den kringliggande bygden drog de svarta ångloken ut i världen med vagnslaster av spannmål, ägg, ost och levande slaktdjur, kor och grisar, men också höns och kycklingar. Dessutom förde tågen ut leveranser från en växande industri: jordbruksmaskiner, produkter från plåtslagerier och snickerier och trikåvaror. Annat som lastades i samhället var timmer och sågat virke från skogarna runt Norra Vånga och Edsvära.

Västgötabanan var den axel kring vilket livets hjul snurrade.

2

FRÅN STRYKJÄRNETS ANDRA VÅNING SÅG jag om aftnarna hur blodröda solar rullade fram mellan slättens träddungar och bondgårdar. Jag såg hur eldkloten snuddade vid banvallen utan att skada denna ute på slätten så betydande höjdsträckning. Ingen kunde inbilla mig att det alltid var samma sol. Ånej, jag visste redan åtskilligt; inte minst genom skräddarens pojkar. Torkel och jag var jämngamla, men sedan höjde sig de andra i tur och ordning över slätten: Gösta åtta, Ludvig elva och Erland fjorton år.

Torkel hölls för världens barnsligaste lillebror. Vad de äldre skrädare söner tyckte om mig kan göra detsamma.

Pojkarna hade berättat något som jag redan visste: att far var medlem i Slättuppmätarna. De berg vi vid klart väder kunde skåda – Mösseberg, Ålleberg och Kinnekulle – låg där som blå och avhuggna järnvägsvallar. Inte så oskyldiga som man kunde tro, det hade skrädarepojarna påpekat. "Bevakar ente Slättuppmätara våran slätt å håller ordning på berga så vet en ente hur dä går." Pojkarnas dunkelt hotfulla budskap vägrade far att förtydliga, här fanns hemligheter. När det gällde Slättuppmätarna var far, den annars pratglade, märkligt fåordig. Däremot hade mor ett och ett annat att säga, inte minst om Slättuppmätarnas söndagsutflykter.

Till mina största barndomsupplevelser hörde när jag första gången såg en av skrädarepojarnas

gummimotordrivna flygande underverk höja sig mot skyn. Med klädsel av tunt japanpapper steg luftfarkosten solgenomlyst och jag kunde se "skelettet" av balsaribbor, tvärpinnar och spryglar.

Ur denna syn föddes en längtan.

Kanske fanns redan samma längtan kopplad till den kombinerade flygfarkost, undervattensbåt och bandfordon som Professorn i serien Willy på äventyr hade konstruerat. Även Kapten Orädd Anderssons hemliga luftskepp lockade.

Jodå, visst fanns längtan förenad med de bortdragande tågen, liksom med morfars tittapparat och dess bilder från fjärran länder.

På en av bilderna kunde man se en ångare passera Korintkanalen. Även om det inte syntes på bilden växte det mycket korinter runt Korintkanalen. Detta hade skräddarepojarna berättat när jag skröt över morfars apparat och bilder. Korinter var gott; någon gång då jag gick ärenden åt mor kunde jag få två öre för att köpa en strut korinter.

Morfar fnös åt skräddarepojarnas berättelser om de många korinträden runt Korintkanalen, påstod att korinter var torkade små vindruvor.

Fegt höll jag inne med morfars utsago – ville inte än en gång råka i onåd hos skrädharesönerna. Onåd betydde att jag inte ens i Torkels sällskap fick tillträde till det fascinerande landskapet under den midjehöga, långa och breda skräddarebänken. Därinne hade pojkarna ordnat "takbeklysning" och byggde välflygande modellplan eller friare konstruktioner i balsa och japanpapper, drivna av gummimotorer – mångdubbla gummisträngar drogs upp genom att någon av pojkarna med pekfingret snurrade propellern. De större modellernas gummimotorer drogs upp med drillborr.

Under bänken förvarades också klenoder som gamla veckotidningar, flygtidningar, äventyrs- och detektivhäften, indian- och flygböcker. Till de senare hörde högar med äldre utgåvor av de årligen, och före jul, utkommande Pojkarnas Indianbok och Pojkarnas Flygbok. Där under skäddarerumporna, fisarna och arbetsbänken läste de äldre pojkar även om Kapten Orädd Andersson, som med sitt hemliga luftskepp räddade folk i fara. I Vara och Skara också? hade jag frågat och ville sen helt glömma Erlands kommentar.

Flera av Kapten Orädds böcker var hemligare än den hemliga bok pojkar hade lyckats komma över. Några var skrivna och tryckta med osynlig skrift. En av de hemligaste böckerna hette: Kapten Orädd Anderssons lista över oupptäckta öar.

Längst hade bannlysningen varat när jag råkade skada en modellplansvinge. Nog kunde det ha räckt med att Erland gav mej en hurring. Gråtande sprang jag hem och fann där på besök en favoritmorbror från Vara, Hans, som visserligen inte var järnvägare, men som ändå inte gick av för hackor. Han arbetade på tryckeri, men i mina ögon var det ett strå vassare att han även var biografmaskinist och ägde en vevgrammofon.

- Varför gråter du lelle pöjk, undrade morbror Hans.
- Erland slog tell mej.
- Att du ente sopa tellbaka då!
- Jag hade ju ingen sopkvast.

Under senare decennier skulle jag många gånger få höra om sopkvasten. Visst var jag ett naivt och godtroget barn.

Från söndagsskolan kom jag hem och berättade att fröken hade talat om Johannes i kemikalieaffären. Mor tvivlade, skådade min nyinklistrade bild i

söndagsskoleboken och påstod att den föreställde Johannes Döparen. Nähäpp, jag framhärade i att fröken hade talat om Johannes i kemikalieaffären.

- Va sa fröken?

- Att ... att vågen och vikterna är heliga i kemikalieaffären och att Johannes är sin faders son, amen.

- Ljuger du mej rätt upp i ansektet Willy Gustav!

- Lugna dej Ella, sa far, nu intresserad av söndagsskolan.

Trots mors och fars tvivel stod jag på mig. Visst hade jag hört att fröken talade om Johannes i kemikalieaffären. Men jag berättade inte att jag för att vara säker hade frågat Lång-Erik, äldst av söndagsskolebarnen. Lång-Erik som ibland var elak hade varit vänligheten själv och intygat att fröken hade talat om Johannes i kemikalieaffären, om vågen och heligheten och allt det där.

Far sa att nog var kemikaliehandlarns snålhet i heligaste laget. Snart tog han väl betalt för det slitage orden kunde åstadkomma i affären.

Mor som nålade fast mönster på ett klänningstyg blev så bekymrad att hon tappade några av de nålar hon hade i munnen. De vuxnas språk var många gånger underligt: man sa att den och den pratade bredvid munnen, hur det nu gick till. Nå, min mor hade förmågan att prata bredvid nålarna.

- Ente underligt att pöjken är som han är när han har en far som pratar som du, att kemikaliehandlarn skulle ta betalt för att orden ... nog är han snål men ...

Samtalet slutade med att min fantasi som vanligt hade rusat iväg. Någon dag senare tyckte far att jag kunde sluta i söndagsskolan, mor nickade bifall. Det hade jag

inget emot – både före och efter söndagsskolan var Lång-Erik ofta elak mot oss yngre.

Mor hade vunnit striden om pottan; om nätterna stod den inte längre under fars säng utan i en av farfars rödmålade kommoder, i köket. Tömningen skötte mor som vanligt på morgonen.

I pottärende smög jag en natt ut i köket. Medan jag strilade i pottan såg jag att dörren till farfars rum stod på glänt. Jag hörde farfar mumla därinne, en ljusstrimma trängde ut. Efter att ha ställt in pottan i kommoden, och lagt den hopvikta Länstidningen över, kunde jag inte motstå att kika in till farfar. Golvlampan var tänd och han satt upp i sängen. Farfar och nattskjortan tycktes lika bleka – visst var han på väg att bli genomskinlig.

Farfar muttrade, spottade på två fingrar, la sig ner och stack fingrarna i elurtaget, väggkontakten, ovan sängen. Oj, vad det ryckte i farfars kropp, benen böjde sig och sträcktes, böjde sig och sträcktes ... Farfars tunna vita hår reste sig och sprakade av blå blixtar, elektricitet.

Stönande låg farfar där medan kroppen ryckte i spasmer. Nå, det var inte första gången jag såg detta, jag visste att farfar gjorde något förbjudet. Far, med sitt elektrikerförflutna, hade strängeligen förbjudit farfar att spotta på fingrarna och sticka dem i vägguttaget. Även om farfar påstod att elektrisk ström var bra mot "den sakramentskade röggmatismen" så kunde han få hjärtslag och döden dö. Jojo, det där begrep jag någorlunda. Den som låg död kallades för lik och vem hade inte hört talas om likström. Sambandet mellan död och lik och ström var uppenbar.

Jag kunde inte hålla mig utan öppnade dörren ytterligare, stack in huvudet, vilket tycktes få farfars hår att spraka ännu mera. Fascinerad stirrade jag på de blå

blixtarnas dans. Farfar upptäckte mig och drog fingrarna ur det stora vägguttag till vilket det ledde två spiralhopsnodda trådar, som här och var delades av små och i väggen fastsskruvade isolatorer av porslin.

- Pappa har sagt att farfar ente får göra så, farfar kan ju dö utå strömmen vettja!

- Va gör du uppe så här dags heele, gack å lägg däk! Fortfarande ryckte farfar av den ström som rusade runt inne i honom, men de blå blixtarna liksom kröp in i farfars huvud. Jag kunde till slut inte se dem.

- Heele, va står du å glör på? Ögona står ju i skallen på däk som två kriker i en koskit!

Ordet hele var givetvis västgötska, betydde ungefär pojkusling och uttalades ofta heele. Kriker betydde plommon.

- Gack å lägg däk heele!

- Ja farfar.

- Skvallrar du för Anders för du mä mäk å göra!

När farfar låg till sängs såg jag honom ovanifrån eller i varje fall i jämnhöjd. Men oftast skådade jag farfar ur grodperspektiv, underifrån, när jag låg på golvet och lekte med vedbitar och ett leksakståg av trä, som morfar hade gjort.

Många gånger var farfar vresig, muttrade och sparkade undan den vedbit som var ett hus. Kängorna. Kängorna. Och käppen som hade en guldring en bit upp, en guldring som far påstod var mässing, var inte nådig. Petade och slog undan mina saker, men stryk fick jag aldrig av käppen, även om den hotande höjdes.

Säkrast för farfars kängor och käpp var jag i mitt läger djupt inne under det stora och givetvis rödmålade köksbordet. Farfar kunde ibland stanna mitt ute på golvet, stöta med käppen och mumla: "Di uschle

socialara, di uschle socialara!” Då hade han diskuterat politik med far eller någon annan som höll på Per Albin. ”Di uschle socialara” var socialdemokraterna, på den tiden ett någorlunda radikalt parti.

Måhända berodde mycket av farfars vrede och sorg på att han inte längre klarade av att köra ”motorsökeln”, han vägde för lätt och hade blivit svag i armarna. Vid senaste försöket hade farfar säkerligen haft viljan att svänga, men det tunga åkdonet med sidovagn hade från Strykjärnets gård fortsatt rakt fram, tvärs över vägen, och nära nog lyckats ta sig igenom stationskarl Lindbloms taggiga häck. Den tunga, slitna läderrocken och läderhuvan hade räddat farfar från att förvandlas till kaktus. Vi fann honom sittande inne i häcken, men fortfarande på sin kära Indian, som hade hostat till och dött.

Häcken måste benämnas tjänstehäck eftersom den före detta banvaktstugan var tjänstebostad för Lindblom och familjen. Hos Lindbloms fanns tyvärr inga jämnåriga lekkamrater, yngste sonen var sexton år.

Endast någon vecka efter det att vi hade funnit farfar och Indianen i Lindbloms häck såg jag honom komma ut på gården, stapplande och nedtyngd av den långa läderrocken, i huva och med ”motorsökelglasögonen” uppskjutna i pannan. Stånkande fick han bort skyddspresenningen från ögonstenen, krånglade sig upp på sitsen. Efter att ha öppnat bensinkranen och gjort andra förberedelser sträckte farfar ut båda armarna, nådde bort till den metalliska fågelns vingspetsar, styrets ytterdelar, där gaspådrag och kona satt.

Tunn och nästan osynlig inne i läderrocken reste sig farfar, försökte gång på gång att kicka igång motorcykeln, men kickstarten ville inte. Eller kanske var det så att farfars fot- och benkraft inte räckte till.

Fascinerad hörde jag honom svära, först måttligt och sedan allt desperatare och högre. Gång på gång försökte farfar kickstarta. Gång på gång sjönk han ned, vilade, reste sig gränslestående för nya försök. Till slut sjönk han ned på sadeln och - grät. Jag blev djupt skrämmd av att farfar grät, han som nyss hade svurit så imponerande. Visst grät han, tårarna rann. Han drog ned skyddsglasögonen, fruktade kanske att någon skulle komma och se tårarna. Mig hade farfar inte upptäckt där jag stod mellan en museal självbindare och ett förhistoriskt tröskverk, maskiner tagna i inbyte.

DGAR OCH NÄTTER UTE PÅ västgötasläppen. Blodröda fortsatte solarna att rulla ned bortom Slättumsån och Häxabäcken. Smög jag mig upp och stod i det nattöppna köksfönstret kunde jag känna doften av balsampoppel, buskar och blomster som kantade vattendragen. Jag tyckte mig höra gäddorna slå och kräftorna knäppa med klorna där under alrötterna och svänga med sina långa antenner inför hotande faror.

Nå, ännu var det långt till kräftornas största fara, kräftfisket – en högtid nära nog jämförbar med julen.

Även om nätterna blev kortare och ljusare var de fulla av mystik, hemligheten. Djungelljud och fjärran folkslags röster och sånger trängde in mot samhället och Strykjärnet. Främmande rovdjur ylade och jag var säker på att Willys och Professorns afrikanska expedition inte var långt borta. Vad var det där? Säkert ett indiantjut, verkligare än de skraddarepojkarerna härmade när de läste högt ur indianböckerna.

Långa godståg smög förbi på andra sidan banvaktstugan. Varför kördes godståg om nätterna om de inte var lastade med hemligt gods. Vad var det som knakade och gnisslade? De skenbart oskyldiga bergen som smög sig närmre och närmre i natten och minskade slättens omfång? Vad gjorde Slättuppmätarna? Varför sov far istället för att vara ute på uppdrag?

Vad var det som dunsade till mot taket, en okänd luftfarkost? Luftskepp eller ballong? Vilka varelser satt nu på taket och gjorde sig beredda att borra hål och

krypa ned i Strykjärnet, ned i vårt rum. Hörde inte far att några hade landat på taket! Skulle jag väcka honom? Eller kunde jag hoppas på att Kapten Orädd Andersson skulle komma farande genom lufthavet med sitt hemliga luftskepp och rädda oss.

När jag blev stor skulle jag läsa hela nätterna. Trots att jag nyss hade fyllt sex år och försökte lära mig att läsa envisades mor med att jag måste släcka golvlampan intill sängen klockan åtta. Obevekligt drog hon ned rullgardinen mot den ljusa kvällen. Efter det att vi hade läst aftonbön, kysste hon mig på pannan, önskade god natt, släckte och gick ut i köket.

Någon gång hade hon tid att läsa ur serien Willy på äventyr. Och även om sagorna i Allers Familjejournal inte var spännande som de äventyrsböcker skraddarepojarna läste ur så var jag glad när hon läste en saga.

Far hann aldrig läsa för mig, kom inte hem från järnhandeln förrän sju eller halv åtta. Efter kvällsmaten läste han Länstidningen eller satt i köket och gjorde ritningar till sina uppfinningar. Redan då höll han på med en apparat som både skulle klistra igen kuvert och klistra på frimärken – samtidigt.

Nu låg jag i dunklet och visste att även farfar hade gått och lagt sig. Från köket hördes endast mors och fars röster. Mor sydde och pratade bredvid de nålar hon hade i munnen.

Upp och plocka fram ficklampan från gömstället! Nej, bättre att tända golvlampan och spara batteriet. Risk fanns förstås då att bli upptäckt via dörrspringor och nyckelhål. Nå, det straff som kunde drabba mig var intet mot vad som kunde hända med Willy och Professorn om de tillfångatogs av vildarna här långt inne i mörkaste Afrika.

Jag såg på bilderna och glömde att försöka förstå orden – redan hade de svarta infödingarna tillfångatagit expeditionens kvinnliga medlem, Jonna. Hennes vita tropikdräkt var sönderripen och djungelstövlar och solhjälm hade vildarna berövat henne. De svarta var kannibaler! Säkert skulle Jonna kokas i den stora grytan därborta.

Skulle Willy och Professorn hinna fram i tid? Den kombinerade flygfarkosten-ubåten-terrängbilen, utrustad med larvfötter, kröp med bakåtfällda vingar genom djungeln. Utsända kannibalspejare och vilda djur flydde inför fordonets genomträngande ögon: strålkastarna. Återsken slungades ut från rovdjursögon. Apor och papegojor tjattrade. Lömskt smög en leopard åt sidan.

Skulle Willy och Professorn hitta rätt, hinna fram innan den stackars Jonna var kokt och uppäten?

Mor köpte aldrig veckotidningar, hon fick dem efter det att mormor Alida och moster Hanna hade läst dem i Vara. Förgäves muttrade morfar att de inte skulle bli så bortkollrade om de läste Folket i Bild, en tidning som hade startats för några år sedan. Denna oansenliga tidning tycktes mormor Alida, moster Hanna, moster Elin i Håkantorp, mor och mig fruktansvärt grå och tråkig: utan serier i färg, utan minsta färgbild på kungar och prinsessor.

Eftersom jag ännu så länge var enda barnbarnet på mormors sida levde jag under stor påverkan av fyra kvinnor och deras läsvanor. Det de, alla i små ekonomiska omständigheter, läste om var typiskt nog: kungligheter, rikt folk, slott och herresäten och – god mat. Morfar mullrade ofta om att Allers Familjejournal, Vårt Hem eller Hemmets Journal inte innehöll en enda rad om, eller

bilder på, stationskarlar eller järnhandelsanställda eller andra arbetare.

Vad var det? Ljudet av ett ånglok trängde in i djungeln. Jag övergav Willy, Professorn, Jonna och Allers, släckte golvlampan, smög upp och stack huvudet mellan rullgardinen och fönstret. Med näsan tryckt mot rutan såg jag förbi Storgatans bommar och bort till det upplysta stationsområdet där "niotågarna" samlades för att beskåda de mötande persontågen från Skara och Göteborg. Ja, det senare kom ju även från järnvägsморfar och Vara. Givetvis var de avstigande av större intresse än de påstigande. Någon gång skulle säkert de stora äventyrens man stiga av. "Niotågarna" väntade förstås på detta, varför skulle de annars stå där kväll efter kväll?

Visst var tågen, lokförarna och eldarna skäl nog att gå till stationen, men jag hade hört far säga att somliga försökte låtsas att de varken brydde sig om mötestågens lokomotiv eller lokförarna eller passagerarna - de råkade bara gå förbi stationen, kväll efter kväll råkade de hamna där när mötestågen kom.

"Niotågarna" var mest ungar: industriarbetare, diversearbetare, bonddrängar, affärsbiträden, speceriknoddar eller sillastrypare. Men där sågs även äldre stofiler och ofta två ungmör, arm i arm. De flesta "niotågare" bara tittade eller samspråkade. Några köpte tidningar av de tidningspojkar som reste med tågen, men som också gick ned på perrongen och sålde från en diger maghängande väska.

Med näsan tryckt mot rutan såg jag stationskarl Lindblom köra ut två kärror med res- och paketgoods. Där fanns även medicinlådorna och brännvins- eller systembolagslådorna. Tomma skulle lådorna resa till Skara, komma välfyllda tillbaka.